

VAD VET DU OM GRAFISKA TEKNIKER?

De konstgrafiska teknikerna brukar delas in i fyra huvudgrupper: högtryck, djuptryck, plantryck och genomtryck/schablontryck.

HÖGTRYCK

► Till högtryck räknas träsnitt, trägravyr och linoleumsnitt. I högtrycket är det tryckplattans upphöjda partier som färgas in och ger avtryck på papperet. Tryckplattan är för träsnitt oftast en planhyvlad träplatta. Med knivar och håljärn skär konstnären bort de linjer och ytor som skall vara ofärgade i trycket. Tryckningen kan göras för hand eller i en boktryckspress. Tryck i flera färger görs med en tryckplatta per färg.

DJUPTRYCK

► Till djuptrycksteknikerna räknas i stort sett all koppargrafik. Tryckplattans nedsänkta partier tar upp färgen och för över motivet till papperet. Kopparstick, torr nålsgravyr och mezzotintgravyr är mekaniska metoder, där plåten bearbetas med verktyg som gravyrstickel, torr nål, mezzotintrocker, skavstål och polerstål.

Etsning är en kemisk metod. Plåten täcks med en syrabeständig grund som bearbetas på olika sätt, så att vissa partier av plåten friläggs och blir öppna för etsbadet. Vid färgetsning behövs flera olika plåtar. Tryckning sker i koppartryckspress med fuktat tryckpapper och under hårt tryck. Collografi, pappografi, kartongtryck och limtryck är olika namn på samma teknik. Utgångspunkten är kartong, s.k. silkboard, som kan bearbetas både som djup- och högtryck.

PLANTRYCK

► Den vanligaste plantrycksmetoden är litografi. Plantryck innebär att de tryckande och icke-tryckande delarna ligger i samma nivå på tryckplattan. Man arbetar på kalksten, litoplåt eller speciell litofilm. Metoden bygger på att vatten och fett stöter bort varandra. Konstnären arbetar med fett tusch eller krita

Foto: Anders Gudmundsson

BILDEN OVAN visar en kopparstickel.

VILL DU VETA ännu mer om grafik? På Grafiska sällskapets hemsida kan du ladda ned Anders Gudmundsons bok *Handledning i grafik* (www.grafiskasallskapet.se/om_grafik/grafik-boken.pdf).

på stenen/plåten. När denna fuktas och sedan färgas in för tryckning fastnar tryckfärgen bara på de feta partierna, som alltså för över färgen till pappret. Till en färglitografi behövs flera stenar eller plåtar. Tryckningen sker i en litografi- eller offsetpress.

GENOMTRYCK

► Genomtrycks- eller schablontryckstekniken kallas konstnärligt för serigrafi. Screentryck är den industriella benämningen på samma metod. Motivet skapas på en silkes- eller nylonväv, som sitter uppspänd på en

ram. Genom olika schablon tekniker maskeras önskade delar av väven. Därpå dras färgen över väven med en skrapa, en rakel. Färgen passerar sedan ned på papperet, utom där väven täcks av schablonmaterialet. Vid tryck i flera färger behövs en schablon för varje färg.

Utbränning är detsamma som textiltryck i screentechnik, där färgen ersätts av kemikalier. När tyget värmebehandlas förintas delar av fibrerna och resultatet kan bli mer eller mindre reliefartat beroende på tygets tjocklek.

FOTOBASERAD GRAFIK

► De vanligaste konstgrafiska teknikerna som utgår från fotografiska original är fotografi och fotopolymerygravyr. Vid fotografi läggs en transparent film på en ljuskänslig plåt som är behandlad med material som härdas av ultraviolett ljus. Då plåten belyses tränger ljuset igenom fotots ljusa partier så att motsvarande plåtöyta härdas. Under fotots mörka partier förblir plåten däremot ohärdad/oskyddad. I processens nästa steg etsas plåten. Etsbadet biter då i plåtens oskyddade delar och det är dessa som sedan tar upp färgen vid tryckning.

Vid fotopolymerygravyr används en plåt eller plåt som är förbehandlad så att en kemisk process sätts igång när fotodia och plåt belyses med ultraviolett ljus. Processen ersätter etsningsmomentet och bilden är klar att trycka efter att bl.a. ha framkallats i vatten.

DATORGRAFIK

► Konstnären kan utgå från redan befintliga bilder som scannas eller kopieras in i datorn, eller bilder som skapats direkt i ett dataprogram. Den digitala bilden kan sedan färgsepareras och skrivas ut på transparent film och därefter tryckas med valfri teknik: tex serigrafi, ljuskänslig sk fotopolymeryplåt eller offsettryck. Man kan också skriva ut bilden direkt på t.ex. papper eller tyg i varierande storlekar.